

Kako je Dekart došao do zaključka da ništa ni o čemu ne možemo da znamo. Motivisan je zaključak metodološkim radom. U osnovi je potraga za metodom. Ovde se negativni zaključak o našem saznanju dolazi se do njega u potrazi za metodom. Formativna uloga - prvo pravilo, ništa ne treba prihvatiti kao istinito ako imamo najmanje sumnje. Dekartovsko-kartezijanski fundamentizam, prema kome u opravdanju uvek imamo neke fundamentalne temeljne principe od kojih kasnije deduktivno možemo izvesti naše verovanje i da ih na taj način opravdamo. U osnovi su verovanja koja su izvesna u smislu da u njih nikako ne možemo da sumnjamo. Znači, podvrgavam verovanja nekom ispitivanju i dolazimo do zaključka da u to verovanje ne možemo naći nikakvog razloga za sumnju, to su bazična fundamentalna verovanja. To je dobar način da se prekine beskonačni regres u opravdanju verovanja. Na kraju imamo tu ideju da imamo nekakva apsolutno izvesna verovanja koja bi prekinula regres u opravdanju. Ideja se obično pripisuje Dekartu, ideja da se implicitno radi o slici znanja kao temelja i nadgradnje. Ali zbog toga se obično previđa prvo pravilo metode. Nećemo se upuštati u Dekartova pravila metode. Dekart traži verovanja koja su imuna na svaku sumnju. Dekart zaključuje da je često u mladosti prihvatao verovanja za koja se kasnije ispostavila da nisu tačna, kad je imao slobodna vremena, dokolice, u trenutku kad je prekinuo sa svojim životnim avanturama itd. on je zapravo seo kraj vatrice seo u fotelju ogrnuo se ćebencetom uzeo parče papira, umočio pero u mastilo i krenuo da meditira. Ovo je jedan projekat koji se sprovodi iz fotelje. Timoti Vilijams je branio tezu da je filozofija aktivnost koja se odvija iz fotelje. Dekart je sam sa sobom, to je projekat koji se sprovodi jednom u životu, i morate biti sami, ostajete nasamo sa svojim verovanjima i pokušavate da ustanovite u koja verovanja nemate nikakva razloga za sumnju. Pokušaj da meditirajući da dođete do verovanja imunih na sumnju. Verovanje - znanje, pretpostavlja ova priča da su iskazi koje znate zapravo nešto što da taj propozicionalni stav znam da, da to pretpostavlja verujem da, plus još neka osobina da bismo tvrdili znam da. Između redova se to negde vidi. Dekart kaže vrlo često koristi glagol credo, i to vrlo često znači verujem da je nešto slučaj, ali znam bi trebalo da bude nešto više, znam podrazumeva da je nešto istinito, ali pored toga da je u pitanju istinito verovanje potrebno nam je još nešto. U ovom slučaju kod Dekarta ono što se nameće je izvesnost, prvo pravilo metode u traganju za metodom, ono je vrlo važno jer kaže nemoj da uzimaš za istinito ništa u šta možeš i malo da sumnjaš. Epistemička sreća - ja mogu slučajno da imam razna istinita verovanja, ali kada sednem sa papirićem pored kamina i udobno krenem da razmišljam o svojim verovanjima doći ću do zaključka da mnoga verovanja nisu izvesna. Izvesno je verovanje u koje ne mogu ni najmanje da sumnjam. Ovo je motivisano metodološki i fundamentalističkim (čvrsta verovanja kao osnova znanja). Nije dovoljno bilo kakvo opravdanje, nego je bitni mnogo jači uslov uslov izvesnosti. Kako sad to sprovesti to istraživanje? Ja mogu da tragam za da preispitujem svoja verovanja u mnogim disciplinama filozofije, moralne stavove, religiozne itd. videli smo oblike lokalnog skepticizma koji se odnose na mogućnost saznanja nekakvih istina o određenim stvarima. Preispitivanje znanja ima drugi karakter. Zapitajte se o tome šta uzrokuje prehladu, pa recimo ako operete kosu pa izađete na hladno itd. na koji se šire virusi prehlade... Možete to podizati na sve viši nivo, šta tu nije tačno šta mogu da eliminišem. To je nešto što se dešava u svakodnevnom životu a s druge strane u nauci. To je nešto što obično zovemo istraživanje. Ali to je neko istraživanje koje se tiče pojedinačnih iskaza. I sad ako posmatrate vaša verovanja u pojedinačne iskaze njih ima beskonačno mnogo. Verovanja mogu postojati kao dispozicija, aktuelno ne moramo imati neko verovanje, ali dispozicionalno imamo. Možete da uočite problem sa dovođenjem svih verovanja u pitanje. jedno istraživanje koje bi Dekart pokušao da izvede, bilo bi beznadežno kada bi išao od jednog do drugog. On mora da dovede sva verovanja u pitanje odjednom. Mora da ispita koliko daleko može da ide sa sumnjom, da ništa nije izvesno da mu ništa ne preostane kao verovanje u šta može da veruje sa potpunom

izvesnošću. Tu se verovanje više ne stepenuje, ako je neko verovanje izvesno ništa ne može da bude izvesnije od toga. Izvesnost u ovom smislu ima značenje apsolutne sigurnosti. Vi se pitate dokle mogu da idem sa svojom sumnjom, a da se zapravo nikada ne dođe do verovanja koje poseduje tu apsolutnu sigurnost. Dekartu bi bilo zgodno da ima način da dovede u pitanje sva naša verovanja, ili bar ogromnu većinu pa da vidimo šta će nam ostati. Ono što preostane nakon ovog istraživanja to je ono nesumnjivo, ono što treba da prihvatim. To je jak zahtev koji se postavlja pred našu epistemičku racionalnost - pitanje u šta je racionalno verovati. Mnogi će reći pa racionalno je verovati u mnoge stvari koje nisu izvesne, ovde se pitanje o racionalnosti naših verovanja radikalizuje u potpunosti. I tu se kod Dekarta javljaju oni primeri kao u antičkom skepticizmu, polazi se od perceptivnih verovanja (složićemo se da opažanje je početak našeg znanja). Bar iako Dekart nije veliko je pitanje da li je empirista, racionalizam počinje sa Dekartom ali i dalje saznanje počinje nekako opažanjem. I na neki način ako posmatrate opažajna verovanja i pokušate njih da dovedete u pitanje, ukoliko njih kolektivno možete da dovedete u pitanje dovodite u pitanje celokupno znanje. To se nudi kao dobar početak i iz istorijskih razloga. Dekart pokušava da odgovori antičkim skepticima. Kula izdaleka izgleda okruglo pa kad joj priđete izgleda kockasto, štap prelomljen u vodi... Skepticizam je imao veliki uticaj još sto godina pre Dekarta, naročito kod Montenja koji je Dekartu bio izvor za antički skepticizam. U antičkom skepticizmu se istraživanje osnova našeg znanja završava perceptivnim iluzijama, kod Dekarta ide mnogo dalje iz drugačijih razloga. Dekart kad analizira perceptivne iluzije on pokušava da izdvoji klasu sudova, opažajni sudovi, pa unutar te klase da nađe karakteristične primere, pa ako se oni mogu dovesti u sumnju to možemo proširiti na celu klasu verovanja ako se na predstavnicima klase pronade razlog u sumnju. Dekart pretpostavlja nešto što nije lako pretpostaviti, da je naša verovanja moguće deliti u klase. Opažajna klasa verovanja, karakteristični primeri, razlog za sumnju u karakteristične primere, prenošenje sumnje na celu klasu. Dekarta ne impresionira ovo previše, prvo nas upozorava na mogućnost ispravke, kad se promeni položaj posmatrača, povoljniji epistemički položaj, mi možemo izvršiti korekciju naših verovanja. Taj Dekartov prigovor je sasvim tačan ali suviše trivijalno tačan, problem koji imamo sa generalizacijom sumnje na opažajna verovanja je logičke prirode. Bernard Vilijams, primer sa mlađom braćom. Dekartovi prigovori idu na mogućnost korekcije. Logička greška sledećeg tipa: moguće je da je svaki muškarac nečiji mlađi brat ali nije moguće da su svi muškarci mlađa braća. Isti je slučaj sa mogućnošću pogreške sa perceptivnim verovanjima, moguće je da se varamo u pojedinačnim slučajevima, u svakom pojedinačnom slučaju da pretpostavimo da se varamo, onda je to moguće u svakom pojedinačnom slučaju možda se varam moguće je da se varam, ali ono što je tu problem na osnovu toga ne možemo da univerzalizujemo sumnju moguće je da su sva pogrešna. Ako je za svaki pojedinačni entitet moguće da poseduje neko svojstvo, to ne znači da je moguće da svaki od tih entiteta poseduje to svojstvo. Interesantno je da Dekart bira sopstvenu situaciju u koju je sebe doveo, sedi pored kamina, budan, raspoložen, oran za filozofiju, jasno vidi pero u ruci papir, bira je kao karakterističnu situaciju za preispitvanje perceptivnih verovanja. Ako se u ovoj varam, moguće je da se varam u svakoj drugoj situaciji. Kada je savršeno jasno da ja to zaista opažam kao takvo ako se tu varam onda je stvarno moguće da se varam u pogledu svakog drugog verovanja. Izdvaja karakterističan primer, najbolji epistemički položaj, pa ako se to može dovesti u pitanje to može važiti za sva druga verovanja. Način da napadne taj najpovoljniji epistemički položaj, podiže ulogu, argument iz sna. Mogućnost da sve to u tom trenutku sanja. Navodi primere verodostojnih snova, kada je doživljavao tako kao da to doživljava na javi. Pa je tako moguće da u tom trenutku kada on sedi pored kamina budan oran za filozofiju s papirom u ruci moguće je da sve to sanja, da je to deo dugog živog sna. Ja ću vam pokazati da nije preterano važno da li su mogući ili ne, dovoljno je pretpostaviti da jesu da bismo posumnjali u ta verovanja. Moguće je zamisliti situaciju u kojoj Dekart zaista sedi ali je u tom trenutku zaspao i sanja da sedi ispred kamina s

papirom u ruci, ako u snu ima to verovanje možda je upravo zaspao i sanja to što mu se zapravo u stvarnosti dešava. Primer vojvode od Devonšira koji je držao govor, zaspao je i nastavio da drži govor spavajući. Sanjao je da drži govor i održao ga u stvarnosti. Sta je onda tu problem? Dekart pretpostavlja kauzalnu teoriju opažanja, da je neki kauzalni elemenat u opažanju je neizbežan, nešto što ima kauzalni uticaj na našu svest, ja u ovom trenutku mogu da haluciniram tablu, ukoliko je ta tabla zaista preda mnom ja ne znam da je tabla preda mnom, ne znam da je preda mnom zato što je iskustvo proizvod halucinacije, ne postoji kauzalna veza između mene i table, ja ne opažam tablu iako je moja halucinacija verodostojna uslovno rečeno, u tom smislu da to što haluciniram zaista postoji. Ali mora da postoji neki kauzalni elemenat u opažanju da bih rekao da nešto opažam. To se implicitno pretpostavlja na način koji Dekart izvodi svoje argumente, to je visoko intuitivno... Kod Dekarta, on je savršeno jasan, principi koji su savršeno intuitivni - jedan je kauzalna teorija opažanja, a drugi je princip deduktivne zatvorenosti znanja. Ovaj poslednji princip kaže da ako ja znam da je nešto slučaj, i da to nešto implicira neki drugi iskaz, onda ja znam i taj drugi iskaz. Kako znate da je nešto slučaj? Češljugar, žut je, kako to nije kanarinac, ako je češljugar to nije kanarinac; ako znam da je češljugar i znam da to implicira da to nije kanarinac, onda znam i da to nije kanarinac. Magarac u zoo vrtu koji su prefarbani da liče na zebri, zamislite da idete beogradskim zoo vrtom, i kažete jao što su to divne zebre, a neko vas pita kako znate da to nije magarac prefarban u zebre. On se služi principom deduktivne zatvorenosti znanja; ako znate da je to zebra, vi znate da to nije magarac, ali vi to ne možete znati da to nije magarac, vi onda ne znate da je to zebra. Ukoliko je moguće da sanjam a nikada ne mogu da otklonim mogućnost da sanjam e pa onda ne znam da je sto preda mnom. Ako znam da je sto u učionici 308, ja znam da ne sanjam, ali ja ne znam da ne sanjam, tako da ne znam da je sto u učionici 308. U ovom kontekstu istraživanja Dekartovom, zaista je relevantno da se ja pitam da li je moguće da ja to sanjam, zato što ja tragam za verovanjima koja su imuna od svake sumnje. Možda postoji neki način na koji ja mogu da razlikujem san od jave, na kraju krajeva kao što Ostin kaže, vrlo često kažemo taj doživljaj je kao u snu. Da pretpostavimo da postoji neka razlika. Ostin: ujutru kad se probudite i čujete neko dozivanje odozdo, i vi se bunovni pitate da li ja sanjam ili ne sanjam, to je situacija u kojoj možemo da se pitamo da li sanjamo; snovi nisu relevantan izazov kada ja držim predavanje u učionici 308. Dekart ovde ima vrlo jednostavan princip na umu, princip deduktivne zatvorenosti znanja. Ja držim predavanje implicira ja ne sanjam. Ako je moguće da sanjam, ja ne znam da držim predavanje. Ovaj princip je važan i zgodan ovde, puka mogućnost da sanjamo je dovoljna da ne znamo da smo ovde npr. Znači da ste juče uzeli veću količinu meskalina i onda vam je jasno da danas niste sigurni da li sanjate ili vam se nešto stvarno dešava. Ovde puka mogućnost da sanjate je dovoljna da dovede u sumnju vaše znanje, deluje preko principa deduktivne zatvorenosti znanja. Ne važi nekada ovaj princip, ne morate da otklonite mogućnost da je to kanarinac da biste znali da je to češljugar. Ovaj princip je nešto što prosto morate da prihvatite kao intuitivnu pretpostavku. Puka mogućnost sna je dovoljna i to je najveća moć skeptika. Ne mora da se poziva da su skeptički scenariji aktuelizovani. Puka mogućnost takve savršene obmane je dovoljno da vi ne znate da vi u ovom trenutku slušate predavanje. Tu je negde najveća snaga skeptika. Vi možete beskonačno da tvrdite pa siguran sam, ovaj moj doživljaj je takav da ja ne sanjam. Međutim, to je potpuno pogrešno da izađete na kraj sa Dekartom. Dekart prelazi na zlog demona iz dva razloga, prvi razlog da apriorne istine važe i u snu, 2 i 2 su 4 i kad sanjamo. Postoje apriorne istine koje su istovremeno i analitičke koje vi znate čak i kada sanjamo. Prilično dobar je ovaj razlog. Ali problem je šta ako sanjamo čitav svoj život čak i nastavu iz matematike. Drugi problem je taj što vi morate da crpate neki materijal za snove. Da biste nešto sanjali, morate pre toga imati neko iskustvo na osnovu čega će san nastati, čulni materijal iskustvo koji imamo u snu, proizvod rekombinacije već postojećih doživljaja. To je diskutabilno. Ali to su dva razloga zbog koga prelazi na zlog demona. Kada analiziramo pojam znanja onda imamo

Teorija saznanja I od 17.10.2011

ozbiljan problem sa tom mogućnošću sna, da sanjamo čitav život. Poenta je da je puka mogućnost dovoljna da dovedete u pitanje svoje znanje, i to sve u šta verujete. Sad se sumnja može univerzalizovati i da se dovedu u pitanja sva naša verovanja. Uz pomoć zlog demona i apriorna verovanja u neke analitičke sudove. U svakom slučaju, nema smisla pitati se ili uporno tvrditi ali ja ipak nekako mogu da pokažem da ovo nije san, ovaj doživljaj je stvaran, zato što kad to tvrdite onda tvrdite da postoji neka okolnost koja može poslužiti kao test, ili da postoji neki test koji bi bio postavljen iz niza iskustava koji takođe mogu biti deo sna. Ne možete da znate da ne sanjate. Sama mogućnost da taj san postoji je dovoljna da dovede u pitanje vaše znanje o svemu. Sam test koji možete da primenite i same specijalne okolnosti koje bi mogle da vas uvere da ne sanjate i te okolnosti mogu da budu deo takvog verodostojnog sna koji bi bio nekako kvalitativno nerazlučiv od ovih doživljaja koje imamo na ovoj javi koju pretpostavljamo.